กองทุนพัฒนาสตรีแก้ไขปัญหาความต้องการของสตรีจริงหรือ

Could the Women's Development Fund Really Solve the Needs of Women?

เปรมจิตต์ เนาวสัยศรี[1]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอว่านโยบายสาธารณะที่รัฐบาลตั้งขึ้นมาเพื่อสตรีเป็นการเฉพาะสามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาสตรีได้หรือไม่ เนื่องจากปัจจุบัน สตรีได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลกกำหนด แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงต้นเหตุของปัญหา

ผลการศึกษาพบว่า (1) ผู้หญิงต้องเผชิญกับปัญหาหนี้นอกระบบ คนในครอบครัวติดยาเสพติด ปัญหาของลูกวัยรุ่น ความรุนแรงในครอบครัว การถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงาน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ผู้หญิงมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานขององค์กรอนามัยโลกและมีภาระบทบาทหลายด้าน (2) ปัญหาที่ผู้หญิงเผชิญอยู่เป็นผลมาจากโครงสร้างของสังคมไทยที่มีจารีต ประเพณี และค่านิยมที่ถูกกำหนดโดยผู้ชาย ทำให้สร้างปัญหาให้แก่ผู้หญิงและความต้องการของผู้หญิงไม่ได้รับการแก้ไข (3) กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของสตรีได้เพียงเฉพาะหน้า (Practical Needs) แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในระดับยุทธศาสตร์ได้ (Strategic Needs) เนื่องจากผู้หญิงยังขาดโอกาสในการก้าวไปสู่การมีสถานภาพที่เท่าเทียมกับผู้ชาย

คำสำคัญ : การเสริมสร้างพลังอำนาจสตรี ความเสมอภาคหญิงชาย ความต้องการเชิงปฏิบัติความต้องการเชิงยุทธศาสตร์

1 นักศึกษาปริญญาโท สาขาสตรีศึกษา วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

The purpose of this research article was to discover whether the public policy set forward by the government, specifically for women, could meet their needs or not. Recently women are becoming more affected by economic and social problems as well as their quality of life being lower than the benchmark defined by World Health Organization. But the cause of the problem has not been investigated yet.

The findings were as follows: (1) Females were faced with many problems such as loan sharks, family members' drug addiction, teenage children's problems, domestic violence, sexual harassment and discrimination in the workplace. All of these factors were related to the substandard quality of life.(2) All of the problems faced by the women could be traced back to the Thai Social Structure, Thai traditions, culture and values which were founded by and beneficial to men. This one-sidedness has led to problems for women that have been ignored and unresolved. (3) The Women's Development Fund could solve some practical needs, but it could not solve strategic needs because women have not gotten opportunities in gender equality yet.

Keywords : Women's Empowerment, Gender Equality, Practical Needs, Strategic Needs.

บทนำ

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นนโยบายประชานิยมที่จัดตั้งขึ้นอย่างเร่งรีบในสมัยรัฐบาลพรรคเพื่อไทยซึ่งมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (ดำรงตำแหน่งระหว่างวันที่ 5 สิงหาคม 2554 ถึงวันที่ 7 พฤษภาคม 2557) ทั้งนี้เพื่อจัดสรรงบประมาณในการแก้ไขปัญหาสตรีทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาศักยภาพของสตรี นอกจากนี้เป็นกองทุนที่มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองในการสร้างฐานคะแนนเสียง ดังนั้นจึงมีการช่วงชิงความได้เปรียบในการรับสมัครสมาชิกซึ่งเป็นคุณลักษณะเบื้องต้นที่จะได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมการระดับต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองของพรรค

เนื่องจากกองทุนนี้เป็นกองทุนเดียวที่มุ่งสร้างประโยชน์ให้แก่เพศหญิงเป็นการเฉพาะ และมีแนวทางการดำเนินงานคล้ายคลึงกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือ กองทุน SML ซึ่งเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลพรรคไทยรักไทย (ช่วง 2544-2549) รวมทั้งมีสารัตถะด้านการพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการพัฒนาสตรีในระดับประเทศตามแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-11 และสอดคล้องกับการพัฒนาสตรีในระดับสากลตามปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (Beijing Declaration and Platform for Action - BPFA) ซึ่งมีประเด็นและเป้าหมายพัฒนา 4 ด้าน 12 ประเด็นที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสตรีในด้านเศรษฐกิจ การศึกษาและการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำ รวมไปถึงการพิทักษ์สิทธิสตรีและสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย (สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว.2552, น.26)

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีเป้าประสงค์หลักในการแก้ไขปัญหาของสตรี 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนของสตรี (2) ด้านสังคม เป็นการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่สตรีเผชิญอยู่ และ (3) ด้านการพัฒนาศักยภาพสตรี เป็นการส่งเสริมให้สตรีได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งในเรื่องของภาวะผู้นำและการสร้างเครือข่ายสตรี สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย (1) การสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนพัฒนาสตรี แบบดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ย (2) การพัฒนาโอกาสในด้านการงานและอาชีพ การพัฒนาศักยภาพรวมทั้งการเพิ่มบทบาท และการสร้างสภาวะผู้นำของสตรี (3) การเฝ้าระวังและดูแลปัญหาของสตรี การช่วยเหลือเยียวยาสตรีที่ถูกทำร้าย ถูกทารุณกรรมและถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม (4) การรณรงค์ให้สังคมเข้าใจปัญหาสตรีในทุกมิติ โดยมีสัดส่วนเป็นเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำและปลอดดอกเบี้ย ร้อยละ 80:20 ของกองทุนทั้งหมด (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.2555., น.1)

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาว่านโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีสามารถตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ปัญหาของสตรีได้หรือไม่ รวมทั้งมีการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับสตรีและแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิด/ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผล ได้แก่ แนวคิดสตรีนิยม แนวคิดมิติหญิงชายกับการพัฒนา (Gender and Development-GAD) ระบบชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) ความสัมพันธ์ ระหว่างบทบาทหญิงชาย (Gender Relations) การแบ่งงานระหว่างหญิงชาย (Gender Division of Labor) แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Approach) และแนวคิดเรื่องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในมิติขององค์การอนามัยโลก

วิธีการศึกษาวิเคราะห์และวิจัย

การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการเก็บข้อมูลเชิงบอกเล่า (Narrative Document) กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นสตรีกลุ่มอาชีพต่างๆ จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 15 คนรวม 75 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Direct Stakeholder) กับนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของรัฐบาล โดยจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะกลุ่มสตรีที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย (1) กลุ่มสตรีที่เป็นแรงงานนอกระบบ (2) กลุ่มสตรีที่มีอาชีพค้าขาย (3) กลุ่มสตรีในภาคการเกษตร (4) กลุ่มสตรีที่เป็นแม่บ้านหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ (5) กลุ่มสตรีที่ทำงานในภาคราชการ/รัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่มไว้ 3 ประเด็นด้วยกัน ซึ่งประเด็นสนทนาเหล่านี้นำมาจากวัตถุประสงค์ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจะตอบสนองต่อปัญหาเศรษฐกิจของสตรีได้หรือไม่ อย่างไร (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของรัฐบาล ในข้อ (1) คือ เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ยในการสร้างโอกาสให้สตรีเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพหรือสวัสดิการให้แก่สตรี) (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.เพิ่งอ้าง.,น.1)

ประเด็นที่ 2 กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จะแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่มีต่อสตรี ได้หรือไม่ อย่างไร (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของรัฐบาล ในข้อ (2) คือ เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี การเฝ้าระวังและดูแลปัญหาของสตรี ตลอดจนการช่วยเหลือเยียวยาสตรีที่ประสบปัญหาในทุกรูปแบบ การรณรงค์ให้สังคมเข้าใจปัญหาสตรีในทุกมิติและการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรี) (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.อ้างแล้ว.,น.1)

ประเด็นที่ 3 กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจะเป็นกลไกในการพัฒนาศักยภาพสตรีไปสู่ความเป็นผู้นำได้หรือไม่ อย่างไร (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของรัฐบาล ในข้อ (3) คือ เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่ง

เสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรี และแก้ไขปัญหาสตรีขององค์กรต่างๆ การสร้างภาวะผู้นำ การพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรี) (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.อ้างแล้ว.,น.1)

รายงานผลการศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลจากข้อมูลที่ได้จากสนทนากลุ่มสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร จาก 5 กลุ่มอาชีพที่กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจัดแยกตามประเด็นคำถามวิจัย และใช้กรอบทฤษฎีแนวคิดที่กล่าวไว้ข้างต้นมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลการศึกษาวิเคราะห์ดังนี้

ผลการศึกษา

1. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจะตอบสนองต่อปัญหาเศรษฐกิจของสตรีได้หรือไม่อย่างไร จากผลการศึกษาพบว่ากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตอบสนองต่อปัญหาเศรษฐกิจของสตรีบางกลุ่มในการเป็นเงินลงทุนดอกเบี้ยต่ำ สตรีที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงานหารายได้ด้วยตนเองและต้องพึ่งพิงสามี มีปัญหารายได้ไม่พอเพียงกับการดำรงชีพในครอบครัว จึงมีความต้องการเงินลงทุนทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ ส่วนสตรีที่เป็นหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบหวังพึ่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อลดภาระดอกเบี้ยที่สูงกว่า อย่างไรก็ตามเงินที่ได้รับจากกองทุนฯ นี้เป็นเพียงการตอบสนองความต้องการของสตรีเพียงเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ไม่ได้แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของสตรีอย่างถาวร รวมทั้งยังไม่ทำให้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของผู้หญิงดีขึ้น แต่กลับเพิ่มภาระการเป็นหนี้สินให้กับผู้หญิง ส่งผลให้ผู้หญิงต้องทำงานหนักขึ้น เพื่อหาเงินมาใช้หนี้ นอกจากนี้กองทุน ฯ ยังไม่สามารถเข้าถึงผู้หญิงได้ทุกกลุ่มโดยเฉพาะผู้หญิงที่ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งต้องการความช่วยเหลือจากเงินกองทุนเป็นลำดับแรก แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ผู้หญิงที่ได้รับประโยชน์จากกองทุนส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มพวกพ้องของคณะกรรมการกองทุนบทบาทสตรี

2. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจะแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่มีต่อสตรีได้หรือไม่ อย่างไรจากผลการศึกษาพบว่า สตรีกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่มได้ประสบปัญหาความรุนแรงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และความรุนแรงทางเพศ โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวมักมีสาเหตุมาจากสามีติดสุรา เล่นการพนัน มีภรรยาน้อย ผู้ชายจะใช้ความรุนแรงกับภรรยาและลูก ส่งผลให้เกิดปัญหาของลูกวัยรุ่น ประกอบกับภายในชุมชนเป็นแหล่งเสพยาเสพติดและแหล่งขาย ทำให้ปัญหาของลูกวัยรุ่นทวีความรุนแรงขึ้นโดยติดยาเสพติด ไม่เรียนหนังสือ ติดเกม วัยรุ่นที่เป็นผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อผู้หญิงในฐานะที่เป็นแม่และเป็นภรรยาทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต นอกจากนี้ยังพบปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงานโดยผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานชายกระทำลวนลามต่อลูกน้องและเพื่อนร่วมงานที่เป็นผู้หญิง จะเห็นว่าปัญหาความรุนแรงเกิดได้ทั้งในพื้นที่ครอบครัวและพื้นที่สาธารณะ ผู้กระทำความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย สรุป คือ ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีไม่สามารถแก้ไขได้ในระดับปัจเจก แต่จะต้องกลับไปแก้ไขในระดับโครงสร้างทั้งระบบ ซึ่งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมุ่งเฉพาะการพัฒนาผู้หญิงในบางด้าน แต่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างทางสังคมให้มีการเปลี่ยนระบบความคิดที่เอื้อต่อการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคระหว่างหญิงชายไปสู่สังคมในทุกระดับ ดังนั้น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีได้

3. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจะเป็นกลไกในการพัฒนาศักยภาพสตรีไปสู่ความเป็นผู้นำได้หรือไม่ อย่างไร จากผลการศึกษาพบว่าสตรีที่หารายได้ด้วยตนเอง สามารถตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัว แต่ไม่มีบทบาทในการตัดสินใจในชุมชน บางกลุ่มสามีเป็นผู้นำและตัดสินใจเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นงานบ้านซึ่งผู้หญิงในฐานะแม่บ้านเป็นคนจัดการทั้งหมด สตรีบางกลุ่มสามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และเรื่องในครอบครัวมากกว่าสามี แต่การตัดสินใจเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสตรีต้องรับภาระหน้าที่ในครอบครัวอยู่ฝ่ายเดียว เช่น การหารายได้เสริม

การดูแลเรื่องการศึกษาของลูก เป็นต้น สำหรับประเด็นการพัฒนาศักยภาพสตรีไปสู่ความเป็นผู้นำเป็นงานที่จำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบในการบ่มเพาะภาวะความเป็นผู้นำ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในช่วงที่ผ่านมายังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพสตรีไปสู่ความเป็นผู้นำได้ตามวัตถุประสงค์

การอภิปรายผล

ก่อนจะมีการอภิปรายผล ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นปัญหารูปธรรมที่เกิดขึ้นกับสตรีทุกกลุ่มที่ผู้วิจัยได้จากการเก็บข้อมูล โดยแยกประเภทเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1) ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางด้านเศรษฐกิจ และการแบกรับภาระหนี้สินของครอบครัวที่ไม่เป็นธรรมต่อสตรี อันมีสาเหตุมาจากการเป็นหนี้นอกระบบ

2) ปัญหาการแบกรับภาระความรุนแรงในครอบครัว อันเป็นผลมาจากคนในครอบครัวติดยาเสพติด ปัญหาของลูกวัยรุ่น

3) ความรุนแรงในครอบครัว

4) การถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงาน และ

5) ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้หญิง

แม้จะแยกปัญหาออกเป็นแต่ละประเภท แต่ปัญหาทั้งหลายเหล่านี้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันและสรุปได้ว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่ผู้หญิงเผชิญอยู่ และรากเหง้าของปัญหาเหล่านี้ล้วนมาจากแนวความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) แนวคิดนี้ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมและไม่เสมอภาคกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยเพศชายจะอยู่ในสถานะที่เป็นใหญ่กว่า/เหนือกว่า ในขณะที่เพศหญิงจะอยู่ในสถานะที่เป็นรองหรือด้อยกว่า ระบบชายเป็นใหญ่ครอบคลุมอยู่ในทุกพื้นที่และทุกมิติของสังคมไทย จนเกิดพฤติกรรมการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง และการไม่ใส่ใจต่อประเด็นความเสมอภาคระหว่างเพศ ทั้งๆ ที่ประเด็นนี้มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พุทธศักราช 2550

การอภิปรายผลการศึกษาใน 3 หัวข้อตามคำถามวิจัย ดังนี้

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาเศรษฐกิจของสตรีได้ ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางด้านเศรษฐกิจ และการแบกรับภาระหนี้สินของครอบครัวที่ไม่เป็นธรรมต่อสตรี อันมีสาเหตุมาจากการเป็นหนี้นอกระบบตามสภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิต ทั้งเพศหญิงและเพศชายต้องทำงาน ซึ่งสามารถแบ่งงานออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) งานเกี่ยวกับการทำมาหากินหรืองานตามอาชีพ (Productive Work) (2) งานผลิตซ้ำ (Reproductive Work)และ (3) งานชุมชนและสังคม (Community Work) โดยในปัจจุบันผู้หญิงมีส่วนร่วมในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นงานประเภทที่ 1 นอกจากนี้ผู้หญิงต้องทำงานผลิตซ้ำ อันเป็นงานเชิงสรีระซึ่งเกี่ยวกับเพศ (Sex) ได้แก่การตั้งครรภ์ การคลอดลูก และการให้นมลูก ซึ่งเป็นงานเกี่ยวกับสรีระตามธรรมชาติของเพศหญิงโดยเฉพาะ งานผลิตซ้ำอีกประเภทหนึ่งได้แก่งานบ้านซึ่งไม่เกี่ยวกับสรีระ ซึ่งทั้งเพศหญิงและเพศชายสามารถทำได้ แต่ระบบแนวคิดในเรื่องการแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงชายที่ไม่เท่าเทียม (Gender Division of Labor) ได้กำหนดบทบาทให้ผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องงานบ้านทั้งหมด งานในบ้านประเภทนี้คืองานที่เกิดจากบทบาทและภาระของความเป็นแม่ ความเป็นเมีย ความเป็นลูกสาว ตลอดจนความเป็นพี่สาวและน้องสาว เพศหญิงทั้งหลายที่กล่าวมานี้นอกจากจะมีภาระในงานที่เกี่ยวกับสรีระของเพศแห่งตนแล้ว ยังมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกและดูแลสมาชิกในครอบครัว ต้องทำงานบ้านอย่างเป็นกิจวัตรประจำวัน เพศหญิงถูกคาดหวังว่าต้องทำหน้าที่นี้ให้สมบูรณ์ที่สุด งานบ้านเป็นงานที่ไม่มีการตีค่าเป็นตัวเงิน (Non-Monetary) แต่สังคมและคนรอบข้างต่างเรียกร้องให้ผู้หญิงทำบทบาทด้านนี้ให้ดีที่สุด[2]

2 ดูรายละเอียดในมาลี พฤกษ์พงศาวลี พลังผู้หญิงกับการสร้างบ้านแบ่งเมือง : กฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง บทที่ว่าด้วยกฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับความมั่นคงในการทำงานและการประกัน “การว่างงาน” ของผู้หญิง อยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์

นอกจากปัจจัยค่าครองชีพที่ทำให้รายได้ของครอบครัวไม่เพียงพอแล้ว ยังมีปัจจัยที่เกิดจากพฤติกรรมของฝ่ายชาย ได้แก่ การดื่มสุรา การสูบบุหรี่ การเล่นการพนัน และการมีภรรยาน้อย ซึ่งสังคมมองว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นเรื่องปกติของผู้ชาย ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นภาพของครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบันมักจะมีลักษณะที่เพศชายเป็นศูนย์รวมอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตของคนในครอบครัว โดยเฉพาะเรื่องการแบ่งงานตามเพศ ซึ่งถูกครอบงำด้วยความคิดที่ไม่มีความเท่าเทียม คือเมื่อเสร็จจากงานนอกบ้านผู้หญิงต้องกลับมาทำงานบ้านสำหรับผู้ชายมองว่างานในบ้านเป็นงานหลักของผู้หญิง ดังนั้นเมื่อเลิกจากงานผู้ชายมักจะใช้ชีวิตอย่างอิสรเสรี แม้จะมีครอบครัวแล้ว (จิราภา เจริญวุฒิ 2549. น.21)

พฤติกรรมของผู้ชายทำให้รายได้ในครัวเรือนไม่เพียงพอ ผู้หญิงจึงจำเป็นต้องกู้เงินมาเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว ในเชิงหลักการหนี้นอกระบบควรจะเป็นปัญหาที่ทั้งสามีและภรรยาต้องรับผิดชอบร่วมกัน เนื่องจากเป็นหนี้สินที่เกิดจากการใช้จ่ายของคนในครอบครัว แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้หญิงต้องแบกภาระในเรื่องการเป็นหนี้นอกระบบไว้ทั้งหมด ทั้งนี้เป็นเพราะแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกงานตามเพศที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากการศึกษาพบว่าผู้หญิงในชุมชนที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นหนี้นอกระบบเกือบทุกครัวเรือน หนี้นอกระบบเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงทุกวัน เมื่อมีเงินกองทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ตามเงื่อนไขของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกำหนดให้ผู้หญิงที่เป็นสมาชิก 5 คน เขียนโครงการขอกู้เงิน เมื่อได้รับเงินแล้วผู้หญิงส่วนใหญ่จะนำเงินส่วนหนึ่งไปใช้หนี้นอกระบบซึ่งมีดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 20 ต่อเดือนเป็นอันดับแรก เงินส่วนที่เหลือถึงจะนำมาต่อยอดอาชีพ ในชีวิตความเป็นจริงของผู้หญิงจะเป็นหนี้นอกระบบอย่างไม่สิ้นสุด โดยการกู้เงินจากรายนี้ไปใช้หนี้รายอื่น แม้นโยบายกองทุนจะเพิ่มจำนวนเงินทุนหมุนเวียนให้กับผู้หญิงกู้เพิ่มขึ้นอีกมากเพียงใดก็ตามแต่ไม่สามารถช่วยให้ผู้หญิงหลุดพ้นจากการเป็นหนี้ได้ แต่กลับเป็นการสร้างภาระในการเป็นหนี้ให้แก่ผู้หญิงมากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง นโยบายกองทุนหมู่บ้านกับผลกระทบต่อผู้หญิงของวณี บางประภา(2553.,น.91) ซึ่งกล่าวว่า “ผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นผู้รับภาระหนี้สินที่พอกพูนขึ้น” และ “หมุนเวียนไม่สิ้นสุด” นอกจากนี้สตรีที่มีฐานะยากจนส่วนใหญ่ที่ต้องการเงินทุนไปเพิ่มอาชีพและเพิ่มรายได้จริงๆ ก็ยังเข้าไม่ถึงเงินกองทุน ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดของนโยบายกองทุนและปัญหาการบริหารจัดการกองทุนตามที่กล่าวไปแล้ว

ผลการศึกษาของผู้วิจัยสอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้หญิงที่กล่าวไว้ในแผนพัฒนาสตรีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พุทธศักราช 2554–2559) ซึ่งระบุถึงปัญหาความยากจนของสตรีว่า

“ปัญหาความยากจนของสตรี ประกอบด้วย รายได้ไม่เท่าเทียมกัน สภาวะการจ้างงาน การทำงานที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และภาระหนี้สิน โดยเริ่มปรากฏว่าสตรีที่ต้องรับภาระหนี้สินของครอบครัวมีจำนวนเพิ่มขึ้น รวมถึงการเป็นหนี้จากการดำเนินโครงการของภาครัฐในช่วงที่ผ่านมา เช่น การกู้ยืมเงินจากกองทุนต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้กระแสโลกาภิวัตน์และพัฒนาการด้านการเงินยังส่งผลให้สตรีจำนวนไม่น้อยที่ประสบปัญหาการเป็นหนี้บัตรเครดิต รวมทั้งการเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีภาระในการเลี้ยงดูครอบครัว”

สรุปได้ว่า การเป็นหนี้นอกระบบได้กลายเป็นความรุนแรงอย่างยิ่งที่แฝงอยู่ในครอบครัวและเป็นภาระอันหนักอึ้งของผู้หญิง ถึงแม้หนี้นอกระบบซึ่งเป็นเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัวจะไม่ได้เกิดจากการกระทำของผู้หญิง แต่ครอบครัวกลับปล่อยให้ผู้หญิงต้องเข้ามารับผิดชอบแก้ไขปัญหาโดยลำพัง จึงสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดซึ่งไม่เห็นว่าหญิงและชายเท่าเทียมกัน ชายเหนือกว่าและหญิงด้อยกว่า แต่ต้องรับภาระหนี้สินมากกว่า เป็นเจตคติที่ครอบงำและมีอิทธิพลอย่างมากในสังคม (จากการศึกษาทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับผู้หญิงในอุษาคเนย์พบว่าผู้หญิง/แม่บ้านมีหน้าที่ควบคุมกระเป๋าเงิน (purse string) หรือการใช้จ่ายในครัวเรือนอยู่แล้ว ไม่น่าจะเป็นเจตคติที่ไม่ดีต่อผู้หญิง)

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่สามารถแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่มีต่อสตรีได้

ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่ม มิได้จำกัดอยู่เฉพาะความรุนแรงทางด้านร่างกาย จิตใจ และความรุนแรงทางเพศ ซึ่งเป็นความหมายของ “ความรุนแรงอันเนื่องมาจากภาวะความเป็นหญิง” (Gender-based Violence) ในความหมายดั้งเดิม ซึ่งโน้มเอียงไปในทางร่างกายและจิตใจที่เกี่ยวกับเรื่องเพศของผู้หญิงเท่านั้น[3] แต่สตรียังต้องประสบปัญหาการติดยาเสพติดของคนในครอบครัว นอกจากนี้ผู้หญิงยังต้องเผชิญกับปัญหาของลูกวัยรุ่น ซึ่งสามีละเลยทอดทิ้ง ปล่อยให้เป็นภาระและความรับผิดชอบของผู้หญิงแต่ฝ่ายเดียว

ผู้วิจัยจะขยายความปัญหาความรุนแรงทั้ง 2 ประการ รวมทั้งปัญหาเจตคติของผู้ชายต่อความรุนแรงทางเพศในครอบครัวและที่สาธารณะ ดังนี้

ปัญหาคนในครอบครัวติดยาเสพติด จากการศึกษาพบว่า มีหลายครอบครัวในชุมชนที่ประสบกับปัญหาคนในครอบครัวติดยาเสพติด ซึ่งมีผลกระทบกับตัวผู้หญิงในฐานะที่เป็นภรรยาและแม่เป็นอย่างมาก ผู้หญิงต้องแบกรับปัญหาและภาระที่เกิดขึ้น รวมทั้งต้องรับผิดชอบในเรื่องเศรษฐกิจครอบครัวเพียงฝ่ายเดียวแทนที่จะเป็นการช่วยกัน ขณะเดียวกันต้องตามแก้ไขปัญหาสามีและลูกวัยรุ่นติดยาเสพติดไปด้วย[4]ปัญหาคนในครอบครัวติดยาเสพติดซึ่งเป็นความรุนแรงที่ปัจเจกชนผู้หญิงต้องเผชิญอยู่เป็นรายวัน แท้ที่จริงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่ไม่เสมอภาคในกลุ่มประชาชน รวมทั้งความไม่เสมอภาคทางเพศ (มีข้อมูลสนับสนุนไหมจากงานวิจัยหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ)

3 ตามความหมายของ Gender- based Violence. ใน “สิทธิความเป็นคนของผู้หญิง”, ความรุนแรงทางเพศ หมายถึง ความรุนแรงที่กระทำต่อผู้หญิงโดยตรง และเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นหญิง หรือเป็นความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงอย่างรุนแรงเป็นที่เห็นได้ชัดเจน ความรุนแรงหมายถึง การกระทำต่อร่างกาย จิตใจ การทำร้าย หรือการทารุณกรรมทางเพศ การข่มขู่จะกระทำการดังกล่าว การบังคับขู่เข็ญหรือการกระทำใดๆ ที่ทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ.

4 ปัจจุบันมีปัญหาผู้ต้องขังหญิงในข้อหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดล้นคุก ปัญหานี้นำไปสู่การจัดสัมมนาทางวิชาการของกระทรวงยุติธรรมในวันที่ 30 มิถุนายน 2557 ในหัวข้อ “ผู้หญิง อิสรภาพที่ถูกจำกัดภายใต้วาทกรรมยาเสพติด ครั้งที่ 1” คำบอกเล่าที่รับฟังกันต่อๆ มาคือการที่ผู้หญิงยอมรับสารภาพว่าตนเองเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยยอมถูกจำคุกแทนผู้ชายในครอบครัว ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นความรุนแรงอันเนื่องมาจากปัญหายาเสพติดต่อผู้หญิง

ปัญหาของลูกวัยรุ่น คือความรุนแรงต่อเพศหญิงอีกลักษณะหนึ่งที่ผู้หญิงต้องรับมือตามลำพัง โดยผู้ชายมีบทบาทน้อยในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้หญิงต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูลูก ดูแลพฤติกรรมของลูกวัยรุ่น กล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวยุคโลกาภิวัตน์ได้ล่มสลายลงอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าครอบครัวจะเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด ซึ่งน่าจะมีการดูแลและพัฒนาสมาชิกครอบครัวได้เป็นอย่างดี แต่กลับกลายเป็นว่าครอบครัวในปัจจุบันนี้มีความอ่อนแอที่สุด ขาดสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว พ่อแม่ต้องออกไปทำมาหากินนอกบ้านตั้งแต่เช้าจรดค่ำ ไม่มีเวลาใกล้ชิดและอบรมสั่งสอนลูกวัยรุ่น ประกอบกับภายในครอบครัวยังมีการใช้ความรุนแรงต่อกัน ทั้งการด่าว่า ทุบตีลูก หรือพ่อแม่ทะเลาะกัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของคนในครอบครัวโดยเฉพาะผู้หญิง นอกจากนี้ผู้เป็นพ่อยังแก้ไขปัญหาโดยใช้ความรุนแรงกับลูก ซึ่งผู้รับภาระต่อปัญหาและคอยแก้ปัญหาดังกล่าวคือ ผู้เป็นแม่

สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กวัยรุ่นเกิดปัญหา เกิดความกดดัน ขณะเดียวกันระบบโรงเรียนก็ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับเด็กได้ ทำให้เด็กวัยรุ่นมักแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง หรือปรึกษาเพื่อนซึ่งยังขาดวุฒิภาวะเช่นเดียวกัน จึงส่งผลให้ปัญหาวัยรุ่นซับซ้อนและแก้ไขยากยิ่งขึ้น

จะเห็นว่าการที่จะให้ลูกเติบโตมาเป็นคนที่มีคุณภาพ จำเป็นที่ครอบครัวต้องอบอุ่น ทั้งผู้หญิงและผู้ชายในฐานะที่เป็นพ่อและแม่จะต้องปรับเปลี่ยนเจตคติในการดูแลครอบครัว และปรับเปลี่ยนบทบาทระหว่างหญิงชายให้เกิดความเสมอภาคมากขึ้น โดยผู้ชายและผู้หญิงทำงานนอกบ้านเหมือนกัน สำหรับงานในบ้านผู้ชายสามารถแบ่งเบาภาระจากผู้หญิงได้ โดยใช้เวลาหลังเลิกงานและเวลาในวันหยุดมาช่วยเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูก และช่วยทำงานในบ้าน (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, อ้างแล้ว, 2555, น.111) จะส่งผลให้ครอบครัวมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และได้ใช้เวลาอยู่ร่วมกัน เมื่อบรรยากาศในครอบครัวมีความสุขและอบอุ่น ลูกวัยรุ่นก็จะไม่ออกไปใช้ชีวิตอยู่นอกบ้านซึ่งเสี่ยงต่อปัญหาต่างๆ

นอกจากนี้ หากครอบครัวไทยมีการเลี้ยงดูลูกหญิงและลูกชายโดยไม่มีอคติ

ทางเพศ ซึ่งหมายถึงการให้คุณค่าต่อลูกชายและลูกสาวไม่ต่างกัน ไม่ใช้เพศเป็นตัวตัดสินคุณค่า(สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว,อ้างแล้ว,2555, น.119) เริ่มเลี้ยงดูลูกชายให้ช่วยทำงานทุกอย่างในบ้านเช่นเดียวกับลูกสาว อบรมให้มีจิตใจเมตตา อ่อนโยน รู้จักให้คุณค่า ให้เกียรติ และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน การเลี้ยงดูลูกเช่นนี้เป็นกระบวนการขัดเกลา (Socialization) ให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องความเสมอภาคและการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการปรับเปลี่ยนบทบาทหญิงชายให้มีความเสมอภาค หลุดพ้นจากการกดขี่ผู้หญิง เมื่อเด็กเติบโตขึ้นก็จะไม่กระทำความรุนแรงและทำร้ายร่างกายและจิตใจผู้หญิง ความรุนแรงที่เกิดจากปัญหาดังกล่าวก็จะลดน้อยลง

ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวและในที่ทำงาน จากการศึกษาของจิราภา เจริญวุฒิ (2549.,น. 21) พบว่า ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย ได้แก่ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อ ที่ปลูกฝังถ่ายทอดกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน อันมีพื้นฐานมาจากระบบวิธีคิดแบบชายเป็นใหญ่ความไม่เสมอภาคทางเพศ รวมทั้งการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีการตีคุณค่าของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชาย ความสัมพันธ์หญิงชายที่ปรากฏในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) ที่มีความเหลื่อมล้ำกันนอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทางกฎหมาย และการเมือง อีกด้วยส่วนใหญ่ผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงจะเป็นผู้หญิงและเด็ก ซึ่งเกิดขึ้นได้กับผู้หญิงทุกชนชั้นในสังคม ในทุกสถานที่ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ที่ทำงาน ที่สาธารณะ ระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นของแต่ละชนชั้นไม่แตกต่างกัน รูปแบบของความรุนแรงทางเพศ ได้แก่ การกระทำทารุณกรรมทางร่างกาย การล่วงเกินทางเพศ การทำร้ายด้วยวาจา รวมทั้งการข่มเหงทางด้านจิตใจ

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมีกฎหมายออกมาคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พุทธศักราช 2550) แต่ขั้นตอนต่างๆในกระบวนการยุติธรรม ยังไม่เอื้อต่อการใช้สิทธิและขาดความเป็นธรรมต่อผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงซึ่งเป็นผู้หญิง ทั้งนี้จากระบบความคิดความเชื่อของคนในสังคมว่า"ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวในพื้นที่ครอบครัว (Private Sphere) ผู้ชายมีสิทธิตบตีภรรยาและลูกโดยถือว่าไม่มีความผิด[5] หลักกฎหมายโบราณซึ่งใช้มาถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ได้กำหนดให้ลูกและเมียอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย มีลักษณะเป็นเหมือนสิ่งของที่อาจถูกขายหรือยกให้แก่ใครก็ได้ โดยไม่ต้องสอบถามถึงความสมัครใจยินยอม สภาพดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชดำรัสในฎีการ้องทุกข์ของผู้หญิงที่ถูกผัวขายให้เป็นทาสว่า กฎหมายโบราณก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างชายและหญิง เพราะทำเสมือนว่า "ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน" แม้ว่ากฎหมายเหล่านี้จะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่หลักกฎหมายดังกล่าวได้เปลี่ยนสถานภาพเป็นวัฒนธรรมในรูปความเชื่อและค่านิยมซึ่งได้รับการสืบทอดกันต่อมา (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2552, น. 90)

เนื่องจากความรุนแรงทีเกิดขึ้นในความสัมพันธ์หญิงชาย มีรากฐานมาจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งหมายถึง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และกฎหมายที่วางบทบาทความเป็นผู้หญิงให้มีลักษณะด้อยกว่า มีคุณค่าต่ำกว่าบทบาทความเป็นชาย รวมถึงความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ที่ฝังรากยึดติดแน่นอยู่กับแนวคิด ความเชื่อ ค่านิยมในรูปแบบเดิมๆ ปลูกฝังถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อๆ กันมา (จิราภา เจริญวุฒิ. อ้างแล้ว, น.25) ซึ่งการอบรมสั่งสอนหล่อหลอมความเป็นหญิงความเป็นชายเหล่านี้ ทำให้ผู้หญิงยอมรับสถานะที่ด้อยกว่าโดยไม่ตั้งคำถาม และยอมรับว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนเป็นปัญหาในพื้นที่ส่วนตัว (Private sphere) ในขณะที่ผู้ชาย มองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่กล้าตัดสินใจ ต้องอยู่ภายใต้การปกป้องคุ้มครองดูแลของผู้ชายที่แข็งแรงกว่าทำให้ผู้ชายใช้ร่างกายของผู้หญิงเป็นพื้นที่ของการกระทำความรุนแรงได้ แม้ว่าจะมีกฎหมายออกมาคุ้มครองผู้หญิงจากการกระทำความรุนแรง แต่ปรากฏว่าความรุนแรงในครอบครัวกลับมีจำนวนมากขึ้น และยังพบว่าผู้ถูกกระทำความรุนแรงมีอายุน้อยลงเรื่อยๆ เช่นกัน

5 ผู้สนใจรายละเอียดเพิ่มเติม โปรดดู มาลี พฤกษ์พงศาวลี. ย้อนรอยสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง. อ้างแล้ว

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้รัฐจะมีมาตรการใดๆ ออกมาเพื่อป้องกันและยุติความรุนแรงในครอบครัว ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้และกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาของสังคมไทย โดยไม่มีใครกล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวเพราะถือเป็นเรื่องของครอบครัว แม้แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลรักษากฎหมายก็ไม่ประสงค์จะรับแจ้งความ ส่วนใหญ่จะเกลี้ยกล่อมให้ประนีประนอมกัน เมื่อสามีภรรยากลับบ้านไปก็มีการกระทำความรุนแรงเกิดขึ้นซ้ำอีก ดังนั้นการทำให้ปัญหาความรุนแรงลดน้อยลงจะต้องกลับไปแก้ไขในระดับโครงสร้างทั้งระบบ

จากการศึกษาสตรีทั้ง 5 กลุ่ม ในประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พบว่าผู้ตอบปัญหาส่วนใหญ่มักไม่เปิดเผยในเรื่องนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับการพูดถึงปัญหายาเสพติดหรือปัญหาลูกวัยรุ่น ผู้หญิงเพียงยอมรับว่ามีการทะเลาะ ถกเถียงกันบ้างเป็นธรรมดา โดยไม่พูดถึงการทำร้ายร่างกาย แต่เมื่อได้พูดคุยนอกวงสนทนากลุ่มย่อยทำให้ผู้วิจัยรับทราบว่ามีความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนมากกว่าที่มีการเปิดเผยในวงสนทนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้หญิงบางคน รวมทั้งการหาข้อมูลจากเว็บไซต์ของสถานีตำรวจใกล้เคียงที่ชุมชนนี้ตั้งอยู่ ปรากฏว่ามีการแจ้งความและลงบันทึกประจำวันในเรื่องการตบตี ข่มขืน และกระทำชำเราเป็นต้น

สำหรับปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงานมีสาเหตุของปัญหาเช่นเดียวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว การล่วงละเมิดทางเพศหรือการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงานแสดงให้เห็นถึงการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจกระทำต่อผู้หญิงที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า โดยผู้ชายที่กระทำมองว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา ผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่กล้าขัดขืนเพราะกลัวอำนาจและรู้สึกอับอาย การกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง เสียเกียรติยศชื่อเสียง เสียสุขภาพจิต และสูญเสียความเป็นตัวของตัวเองและความภาคภูมิใจในตัวเอง

ปัจจุบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้มีการออกกฎระเบียบต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้ที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงแม้ว่ากฎหมายจะให้การคุ้มครอง แต่กระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นมิตร(Unfriendly) ต่อผู้ตกเป็นเหยื่อ ส่งผลให้คดีไม่ไปถึงศาล ขณะเดียวกันกฎหมายยังมีบทลงโทษต่อคดีละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงเล็กน้อยมาก ตัวอย่างเช่น การลงโทษข้าราชการของหน่วยงานต่างๆ ในกรณีชู้สาว การจดทะเบียนสมรสซ้อน การทำอนาจารผู้หญิงและล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งการลงโทษใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2535 มาตรา 98 วรรคหนึ่ง ตัดเงินเดือนร้อยละ 5 ซึ่งการลงโทษเช่นนี้เป็นการลงโทษที่เล็กน้อยถ้าเทียบกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงที่ถูกทำลายไป และเมื่อเปรียบเทียบกับการลงโทษในคดีเบิกสวัสดิการเป็นเท็จ ก็คือ ปลดออกจากราชการ ดุลพินิจการลงโทษที่แตกต่างกันในการกระทำความผิด 2 เรื่องนี้ ทำให้เข้าใจว่าการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงเป็นเรื่องที่ไม่ร้ายแรงเท่ากับการฉ้อราษฎร์บังหลวง การลงโทษที่เบาบางทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีความเกรงกลัวต่อพฤติกรรมดังกล่าว จึงทำให้การล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงยังคงมีอยู่ต่อไป (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. อ้างแล้ว, น.48)

ผลจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้วิจัยกับกลุ่มข้าราชการ (และพนักงานรัฐวิสาหกิจ) ได้พบปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงาน โดยผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานชายกระทำลวนลามลูกน้อง และเพื่อนร่วมงานที่เป็นผู้หญิง บางคนถูกสามีทำร้ายร่างกายและถูกด่าว่าจากสามีเป็นประจำ

จากประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและที่ทำงานที่พบจากกลุ่มสตรีเป้าหมาย พบว่าการแก้ไขปัญหาเรื่องความรุนแรงต่อสตรีเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ได้ในระดับปัจเจก และสตรีทั้ง 5 กลุ่ม ยังไม่เข้าใจว่ากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจะมาช่วยแก้ปัญหาในเรื่องความรุนแรงที่สตรีได้รับในลักษณะไหนและอย่างไร ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่สามารถแก้ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีได้ในระดับปัจเจก

แนวทางการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของสตรีได้

ผู้นำที่ดีและมีความสุขจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีองค์การอนามัยโลกได้กำหนดว่าคนที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะต้องมีปัจจัยแวดล้อมที่ดีอย่างน้อย 6 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านเศรษฐกิจ (2) มิติด้านครอบครัว (3) มิติด้านการทำงาน (4) มิติด้านสังคมและการมีส่วนร่วม (5) มิติด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพ และ (6) มิติด้านการพัฒนาตนเอง ซึ่งการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตมักจะนำปัจจัยเรื่องความสุขเข้ามาใช้ร่วมกันเสมอ การที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีสะท้อนให้เห็นว่าคนนั้นเป็นคนที่มีความสุข

สำหรับสังคมไทย พบว่าผู้หญิงส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหลุดจากวงจรชีวิตที่ต้องแบกภาระงานไว้มากมายตามบทบาทที่สังคมกำหนด จึงทำให้ขาดคุณภาพชีวิตที่ดีและขาดความสุขในการดำเนินชีวิตที่ควรจะเป็น เนื่องจากผู้หญิงยังต้องรับผิดชอบภาระงานมากและไม่มีเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเอง รวมทั้งขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการพัฒนาตัวเองตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนด ในขณะเดียวกันแผนพัฒนาที่ผ่านมาก็ไม่ได้ทำให้ผู้หญิงมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จะเห็นว่าผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ยังขาดการพัฒนาในทุกมิติตามที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม ด้านการดูแลสุขภาพ และด้านการพัฒนาตนเอง

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งสำคัญและเป็นจุดหมายปลายทางของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังนั้นเพื่อให้สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีจำเป็นที่สตรีจะต้องมีการดำเนินชีวิตที่สมดุลทั้งในด้านครอบครัวและด้านการทำงาน เพื่อจะได้มีเวลามากขึ้นในการร่วมกิจกรรมทางด้านสังคม มีเวลาในการดูแลสุขภาพและพัฒนาตนเอง โดยบทบาทสามด้านของผู้หญิง (Women's Triple Roles ในมุมมองของ Moser อ้างใน มณีวอน หลวงสมบัติ., น.17) คือ งานในบ้าน งานนอกบ้าน และงานชุมชนสังคม จะต้องมีความสมดุลกัน ก็คือการสร้างบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่เสมอภาค เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติและไม่มีอคติทางเพศ

การที่จะทำให้ผู้หญิงและผู้ชายมีบทบาทเป็นผู้นำและพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง พัฒนาสภาพแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งร่วมกันพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า จำเป็นจะต้องสร้างภาวะผู้นำให้กับทั้งผู้หญิงและผู้ชาย/คนทั้งสองเพศในมุมมองที่ถูกต้อง โดยทำทั้งในระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน สังคม และประเทศ

การสร้างภาวะผู้นำในระดับปัจเจก จะต้องชี้ให้ทั้งเพศหญิงและเพศชายเห็นถึงศักยภาพของตนเอง เห็นมุมมองของหญิงและชายที่แตกต่างกันและที่เหมือนกัน รวมทั้งการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างหญิงชายที่จะช่วยส่งเสริมกันได้ ขณะเดียวกันความคิดพื้นฐานดังกล่าวจะปรับเจตคติของผู้หญิงให้มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่างๆ ร่วมกับผู้ชายอย่างมั่นใจ

นอกจากนี้การเสริมสร้างพลังสตรี (Women's Empowerment) จึงเป็นกุญแจปรับความเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่ไม่เท่าเทียมในด้านการตอบสนองปัญหาและความต้องการที่ผู้หญิงเผชิญอยู่ จะต้องแยกแยะระหว่างการตอบสนอง "ความต้องการในชีวิตประจำวัน(Practical Needs) ที่เป็นปัญหาความจำเป็นเฉพาะหน้าที่ผู้หญิงจะต้องฝ่าข้ามไป เนื่องจากชายเป็นผู้ละเลยทอดทิ้งให้หญิงเผชิญปัญหาโดยลำพัง ปัญหาประเภท ไม่มีเงินซื้ออาหาร ไม่มีเงินจ่ายค่าเช่าบ้าน ไม่มีเงินพาลูกที่เจ็บป่วยไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษาพยาบาล ก่อนโรงเรียนเปิดภาคเรียน ต้องใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อเสื้อผ้า และหนังสือเรียนให้ลูก ฯลฯ กองทุนกู้ยืม ฯ อาจมาแบ่งเบาปัญหาภาระเฉพาะหน้าของผู้หญิง แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างปัญหาใหม่ๆ ให้แก่ผู้หญิงด้วย เป็นเช่นนี้ชั่วนาตาปี ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย รวมทั้งตัวผู้หญิงเองจะต้องคำนึงถึง "ความจำเป็นหรือความต้องการเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Needs)" ที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุรากเหง้าของปัญหาที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสถานภาพที่มีความเท่าเทียมเสมอภาคระหว่างหญิงและชายมากขึ้น ดังที่ฉลาดชาย รมิตานนท์ กล่าวว่า

"การตอบสนองความจำเป็นที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน (Practical Needs) ก็ตามเท่านั้นยังไม่พอ ยังต้องตอบสนองความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic

Needs)ต่างๆของผู้หญิงด้วย เช่น การแก้กฎหมาย เปลี่ยนกฎหมาย การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง แต่ที่สำคัญที่สุดจะต้องมีกระบวนการ ‘รื้อถอน’ ภาพลักษณ์ประจำเพศภาวะ (Gender Stereotyping) หรือบางครั้งเรียกว่า “ภาพประทับตราทางเพศภาวะ” เพื่อจะนำไปสู่การ ‘รื้อถอน’ อคติการแบ่งงานกันทำที่มีลักษณะการเลือกปฏิบัติ ความไม่เสมอภาคและการกดขี่บนฐานของเพศภาวะและปัญหาอื่นๆ อย่างเป็นลูกโซ่ด้วย”(ฉลาดชาย รมิตานนท์.(ม.ป.พ.). น.8)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่าในด้านเศรษฐกิจกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตอบสนองต่อปัญหาเศรษฐกิจของสตรีบางกลุ่มในการเป็นเงินลงทุนดอกเบี้ยต่ำกองทุนนี้เป็นเพียงการตอบสนองความต้องการของสตรีเพียงเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ไม่ได้แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของสตรีอย่างถาวร นอกจากนี้กองทุนยังไม่สามารถเข้าถึงผู้หญิงได้ทุกกลุ่มโดยเฉพาะผู้หญิงที่ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งต้องการความช่วยเหลือจากเงินกองทุนเป็นลำดับแรก

ในด้านสังคม พบว่าปัญหาความรุนแรงต่อสตรีไม่สามารถแก้ไขได้ในระดับปัจเจก แต่จะต้องกลับไปแก้ไขในระดับโครงสร้างทั้งระบบ ซึ่งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมุ่งเฉพาะการพัฒนาผู้หญิงในบางด้าน แต่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างทางสังคมให้มีการเปลี่ยนระบบความคิดที่เอื้อต่อการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคระหว่างหญิงชายไปสู่สังคมในทุกระดับ ดังนั้น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีได้

ในด้านการพัฒนาศักยภาพพบว่าการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในช่วงที่ผ่านมายังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพสตรีไปสู่ความเป็นผู้นำได้ตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่า นโยบายการจัดตั้งกองทุนพัฒนาสตรีเป็นกองทุนที่ให้เงินทุนในเชิงพัฒนาต่อสตรีและเอื้อประโยชน์ต่อสตรีเป็นการเฉพาะ โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการชดเชยความเสียเปรียบของสตรีในสังคมให้มีแต้มต่อในการขยับสถานภาพของตนเองให้ก้าวทันบุรุษ เพื่อให้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีสามารถตอบสนองต่อการป้องกันและแก้ไขที่สตรีประสบอยู่อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะสั้น ให้ดำเนินการทบทวนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ดังนี้

1. ประมวลปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสตรี วิเคราะห์แยกแยะว่าปัญหาและความต้องการใดเป็นปัญหาระดับปฏิบัติ (Practical Needs)[6] ซึ่งความจำเป็นและความต้องการระดับนี้ จะต้องมีการตอบสนองด้วยวิธีการและอาศัยทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มิใช่จะหวังพึ่งทรัพยากรจากกองทุนเท่านั้น

2. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีควรให้ความสำคัญกับตอบสนองต่อความจำเป็น ความต้องการในระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Needs)[7] คือการปรับในระดับโครงสร้างและการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment)อย่างยั่งยืนให้แก่สตรี

3. ปรับสัดส่วนเงินกองทุนให้เหมาะสมระหว่างการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของสตรี ซึ่งปัจจุบันมุ่งให้กู้ยืมไปลงทุนเสริมอาชีพรายได้มากกว่านำไปการแก้ไขปัญหาที่ผู้หญิงต้องเผชิญ

4. เปิดกว้างให้สตรีทุกกลุ่มเข้าถึงกองทุนได้โดยไม่ต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุน

6 Practical Needs หรือ ความจำเป็นเชิงปฏิบัติต่างๆ ของผู้หญิงที่จำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างเร่งด่วน (เช่น การมีงานทำ หรือ ได้รับการจ้างงาน บริการต่าง ๆ ทางด้านสุขภาพ และแหล่งน้ำ เป็นต้น)

7 Strategic Needs ความต้องการเชิงยุทธศาสตร์ ที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนอง เพื่อที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพที่เป็นผู้อยู่ภายใต้ หรือสถานภาพที่ต่ำในสังคมได้ (ตัวอย่างเช่น สิทธิทางกฎหมาย การแบ่งงานกันที่บนฐานของเพศภาวะ และความรุนแรงในครัวเรือน เป็นต้น)

5. ให้มีการจัดรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ในการจัดทำ (ร่าง) ยุทธศาสตร์กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี (พุทธศักราช 2556-2559) ที่อยู่ระหว่างดำเนินการเพื่อมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งระบบ โดยเน้นการหล่อหลอมและสอดแทรกหลักการวิเคราะห์บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย ความเสมอภาคทางเพศ และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปสู่โครงสร้างสังคมทุกระดับ โดยทำอย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องส่งเสริมการสร้างพลังอำนาจให้กับสตรีเป็นพิเศษ

6. ข้อเสนอต่อคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับพื้นที่มีดังนี้

(1) ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

(2) เปิดโอกาสให้องค์กรสตรีและผู้มีประสบการณ์ในการทำงานด้านสตรีได้รับเงินงบประมาณจากกองทุน เพื่อนำไปจัดทำโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาสตรีในระดับโครงสร้าง

(3) ชี้แจงและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนให้ชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง และมีการรายงานผลการอนุมัติใช้เงินกองทุนอย่างโปร่งใส

7. จัดอบรมความรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในเรื่องสตรีและความเสมอภาคระหว่างหญิงชายให้กับคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมสถานภาพสตรีเพื่อให้บรรลุถึงความเสมอภาคทางเพศอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพิจารณาอนุมัติเงินทุน

ระยะกลาง ดำเนินการพัฒนาศักยภาพของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ทุกระดับ และให้ความสำคัญกับการเสริมพลังอำนาจให้กับผู้หญิงซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้หญิงเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตัวเอง เปลี่ยนโลกทัศน์ (Attitude) และมุมมอง สร้างอำนาจความเข้มแข็งจากภายในตัวผู้หญิง บนพื้นฐานของการเคารพตนเองและยอมรับความสามารถของตนเอง เมื่อผู้หญิงเข้าใจถึงอำนาจและศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองแล้วจะสามารถดำเนินชีวิตด้วยการมีอำนาจตัดสินใจของตัวเอง ผู้หญิงจะได้รับประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาอย่างเต็มที่และสามารถเข้าไปเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาร่วมกับผู้ชายในฐานะหุ้นส่วนของการพัฒนา (Partnership) ที่ไม่ใช่เป็นผู้คอยรับประโยชน์จากการพัฒนาอีกต่อไป

ระยะยาวดำเนินการแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างทั้งระบบทั้งส่วนที่เป็นต้นเหตุของความอ่อนด้อยของผู้หญิงในสังคมและทำให้ผู้หญิงต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ โดยลำพัง โครงสร้างสังคมประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ โครงสร้างที่เป็นนามธรรม คือสถานภาพและบทบาทของหญิงชายในสังคม และโครงสร้างที่เป็นรูปธรรม คือสถาบันทางสังคม ซึ่งได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองและการปกครอง กลไกภาครัฐ รวมถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ และกฎหมายต่างๆ เป็นต้นโดยจะต้องบูรณาการมุมมองมิติทางเพศ (Gender Perspective)และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมระหว่างหญิงชายเข้าสู่โครงสร้างแต่ละส่วน รวมทั้งต้อง"รื้อถอนความคิดความเชื่อและค่านิยมดั้งเดิมที่เจือปนด้วยอคติทางเพศออกไปและให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการหล่อหลอมความคิดเรื่องความเสมอภาคในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเข้าไปใหม่ ดังนี้

(1) สถาบันครอบครัวหญิงและชายในครอบครัวทำหน้าที่ของพ่อและแม่อย่างสมบูรณ์ เลี้ยงลูกแบบไม่มีอคติทางเพศ ร่วมกันดูแลครอบครัว ดูแลบ้าน และรับผิดชอบเศรษฐกิจครอบครัวร่วมกัน

(2) สถาบันการศึกษา สามารถเป็นที่พึ่งและให้คำปรึกษากับเด็กนักเรียนนิสิต นักศึกษาได้ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเชิงรุกในวัยรุ่น ปรับปรุงหลักสูตรที่ปราศจากอคติทางเพศ สอดแทรกความรู้เรื่องความเสมอภาคระหว่างหญิงชายและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อหล่อหลอมเจตคติตั้งแต่วัยเด็ก

(3) สถาบันการเมืองการปกครอง ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ต้องเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารกิจการบ้านเมืองในระดับของการร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจ โดยมีการกำหนดสัดส่วนให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

(4) กลไกภาครัฐ เมื่อจะดำเนินการพัฒนาใดๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จะต้องไม่แยกผู้หญิงออกมาจากกิจกรรมการพัฒนา แต่ต้องบูรณาการประเด็นผู้หญิงเข้าไปในแผนการพัฒนาทุกด้าน รวมทั้งคำนึงถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศที่มีอยู่ในสังคม และวัฒนธรรมสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม



บรรณานุกรม

กรวิภา บุญซื่อ (วิลลาส).(2538). *แนวคิดการพัฒนาสตรี :มุมมองการวิเคราะห์เชิงหญิงชาย (Women's Development Models and Gender Analysis: A Review).* แปลโดย มารยาท อินทรทัศน์. กรุงเทพฯ: โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิราภา เจริญวุฒิ. (2548). *ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับฝ่ายหญิงในความสัมพันธ์แบบคู่รัก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (ม.ป.พ.). *ผู้หญิง เพศภาวะและการพัฒนา.* เอกสารประกอบการเรียนวิชาสตรีศึกษา,ศูนย์สตรีศึกษา, คณะสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2548). *มิติหญิงชายกับกระบวนการเรียนรู้ในการสร้างพลังอำนาจในตนเองของผู้หญิง: กรณีศึกษาผู้หญิงในพื้นที่ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชนด้านผู้หญิง.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาพัฒนาศึกษา, ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาลี พฤกษ์พงศาวลี. (2541). *บทบาทองค์กรพัฒนาเอกชนกับการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี.

มาลี พฤกษ์พงศาวลี. (อยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์). *พลังผู้หญิงกับการสร้างบ้านแปงเมือง: กฎหมายและนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องบทที่ว่าด้วยกฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับความมั่นคงในการทำงานและการ ประกัน "การว่างงาน" ของผู้หญิง.*

มณีวอน หลวงสมบัติ. (2554). *ผลกระทบของโครงการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่มีต่อ ความสัมพันธ์หญิง-ชาย: กรณีศึกษากองทุนพัฒนาบ้านนาคูนเหนือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย. สาขาสตรีศึกษา.

วณี บางประภา ธิติประเสริฐ. (2553). นโยบายกองทุนหมู่บ้านกับผลกระทบต่อผู้หญิง. *วารสารสตรีและ เยาวชนศึกษา* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 ปี, สตรีและเยาวชนศึกษา ปีที่ 2.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และโครงการสตรีและเยาวชนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). *มาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย.*

สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. *แผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559).*

สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2555). *คู่มือการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี.* กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. (2555).*ความเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับระเบียบสำนักนายกว่าด้วยกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2555.* กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.